

I UVOD

Blagovremeno evidentiranje i pravilno klasifikovanje poslovnih događaja, kao i njihovo predstavljanje u finansijskim izvještajima na opšteprihvaćen način, omogućava se ispravan i tačan uvid u finansijski položaj preduzeća. Pouzdan i pravilno sačinjen finansijski izvještaj predstavlja zdravu osnovu za kvalitetno donošenje poslovnih odluka. Savremene tendencije i promjene u okruženju znatno utiču na računovodstvenu profesiju, ali i na stavove korisnika finansijskih izvještaja. Pojave poput protiv zakonitog djelovanja kako pojedinaca i pojedinih kompanija, bankrota velikih finansijskih sistema izazvanih pronevjerama, pobuđuju pažnju kako teorije i prakse računovodstva i revizije, tako i savremenu ekonomsku misao i djelatnost.

Složenost, raznovrsnost i stalno mijenjanje pojava oblika zloupotreba u poslovanju, nosi veliku opasnost od ne zakonitosti, sa materijalno značajnim uticajem na finansijsko izvještavanje, te neće pravovremeno biti spriječeno i otkriveno. Kada nastupe bankrotstva i finansijski lomovi usljed kriminalnih radnji, neminovno se postavlja pitanje ko snosi odgovornost za tragične finansijske posljedice koje su nastupile.

Razlozi za razvoj forenzičkog računovodstva su brojni, a među njima se ističe porast tradicionalnog i novog privrednog kriminala, nastao ubrzanim privrednim razvojem, nedostatkom znanja, a najviše iskustva eksternih i internih revizora, poreznih revizora, inspektora i računovođa, pri istragama ne dozvoljenih djela i davanju mišljenja u vezi sa pravnim, poslovnim i drugim potrebama. U svijetu je veliki broj finansijskih skandala. Državni budžeti su oštećeni za izgubljene poreze i druge prinose.

Privredni kriminal je raznovrstan. U njega ubrajamo i računovodstveni kriminal. Nepoštenost u poslovanju preduzeća se ne smanjuje. Privredni subjekti su oštećeni od drugih pravnih i fizičkih lica, a nimalo nisu pošteđeni i od unutrašnjih uzročnika. Za sprečavanje ovog vida kriminala neophodne su državne norme, ali i sam privredni subjekt mora izgraditi vlastiti mehanizam za sprečavanje privrednog kriminala. Zbog djela privrednog kriminala nije izuzeto niti jedno poslovno područje ili grana djelatnosti, te upravo slabosti u nadzornom ustroju preduzeća čine i razlog nastanka i širenja kriminalnih radnji.

Radi sprečavanja i otkrivanja kriminalnih radnji pored državnih normi, svakom privrednom subjektu potrebno je profesionalno rukovođenje i upravljanje, profesionalno računovodstvo radi ažurnog i tačnog evidentiranja poslovnih stanja i događanja, organizacijski red sa

primjerenom poslovnom kulturom, te praktično izgrađen sistem unutrašnjeg nadzora - kontrola. Dužnost je svakog privrednog subjekta, ili bilo koje druge organizacije da svojim članovima objašnjava opasnost od privrednog kriminala i odvraća od takvih radnji koje ruše povjerenje u stručan rad, poslovne odnose i koje na kraju nagriza i dobre odnose u društvu kao cjelini. Obrazovne organizacije dužne su školovati stručne kadrove sa visokim znanjem koji će poštovati profesionalne etičke norme. Profesionalna etika u prošlosti je zanemarena te stoga vrhunski stručnjak pored znanja mora posjedovati visok nivo ličnog i profesionalnog morala. Pošto je i računovodstveni kriminal u porastu potrebno je i u okviru obrazovanja računovođa i revizora pored visokog nivoa znanja, potencirati i visok nivo ličnog i profesionalnog morala.

Globalizacija tržišta kapitala neizbježno je potaknula pitanja:

- S obzirom na velike nejednakosti u razvoju sistema finasijskog izvještavanja između zemalja ne bi li bilo bolje da postoji globalno računovodstvo i revizijski standardi?
- Koje bi ekonomske, regulatorne i političke sile trebale biti uključene u utvrđivanje usklađivanja između institucija finasijskog izvještavanja?
- Šta se očekuje od računovodstvene profesije u tom procesu?
- Koje su ekonomske i političke posljedice takvog usklađivanja kod računovodstvenih i revizijskih pitanja.

Računovodstvena profesija je neizbježno bile predmetom značajnih razvoja na tehničkom, organizacionom i profesionalnom nivou. Ovi su razvoji nastali, uglavnom, kao odgovor na promjene u okruženju zbog ekonomskog pomicanja i proširenja tržišta. Nadalje, povećan broj računovodstvenih standarda i stvaranje visokosoficitarnih finasijskih instrumenata gurnuli su računovodstvenu profesiju u ubrzan razvoj.

1.1 Predmet istraživanja

Veliki fiskalni i prafiskalni namet, kolizija poreskih i računovodstvenih propisa, nedovoljna primjena Međunarodnih računovodstvenih standarda, nestručnost državnih službenika, a i samih vlasnika preduzeća pogotovo malih i srednjih dovodi do zloupotreba u knjigovodstvu i računovodstvu. Vlasnici preduzeća smatraju se i ličnim vlasnicima imovine i novca koje preduzeće ostvari svojim poslovanjem. Izrada finasijskih izvještaja je pod strogim uticajem poslodavca, te isti ni u kom slučaju nisu realni niti iskazuju fer stanje preduzeća.

Zbog ovakvog načina rada u kojem je mahom nekontrolisano korištenje novčanih sredstava od strane vlasnika preduzeća, dolazimo do fenomena u kojem vlasnik preduzeća potkrada samog sebe, što se kosi sa bilo kojom definicijom prevara.

Računovodstvena profesija u cjelini svjesna je da ne može spriječiti da lažni finansijski izvještaji budu sastavljeni i objavljeni, smatra neophodnim da sve nastale zloupotrebe u finansijskim izvještajima otkrije, istraži i sankcioniše

Namjera ovog rada je prikazati zloupotrebe koje vrše radnici u preduzeću, zloupotrebe koje vrše poslodavci, a koje se provode kroz knjigovodstvo preduzeća, te u računovodstvu kroz finansijsko izvještavanje, a onima koji žele to spriječiti daje upute za sprječavanje zloupotreba u preduzećima.

1.2 Naučni cilj istraživanja

Cilj ovog rada je naučna deskripcija i analiza oblasti koje se bave zloupotrebama u knjigovodstvu i računovodstvu, njihovom otkrivanju, kao i metodama sprečavanja, sa ciljem stvaranja povjerenja u finansijsko izvještavanje koje je poljuljano u svijetu, a kod nas pogotovo.

Ovaj rad ima društveni aspekt i koristi praktičnim potrebama, odnosno rad pruža informacije i nova saznanja svima onima koji su zainteresovani za sprječavanje zloupotreba u knjigovodstvu i računovodstvu preduzeća. Rezultati istraživanja imaju primjenu u malim i srednjim preduzećima.

1.3 Hipoteza istraživanja

Zloupotrebe koje u knjigovodstvu vrše radnici i vlasnici preduzeća utiču na finansijsko izvještavanje. Povjerenje u finansijsko izvještavanje u svijetu, a i kod nas, je drastično poljuljano. Samim tim postavlja se pitanje ili potreba za posvećivanje pažnje u otkrivanju zloupotreba u finansijskim izvještajima, kao i osposobljavanju stručnjaka u otkrivanju zloupotreba u knjigovodstvu, računovodstvu, a i samim finansijskim izvještajima, kako bi se obezbijedio neophodan nivo kvaliteta finansijskog izvještavanja, i povratilo povjerenje u isto.

Hipoteza: Zloupotrebe od strane radnika i vlasnika preduzeća negativno utiču na kvalitet finansijskog izvještavanja, i povećava nepovjerenje u računovodstvenu profesiju.

Generalnu tvrdnju provodimo preko sljedećih posebnih tvrdnji:

- Zloupotrebe u preduzeću utiču na kvalitet finansijskog izvještavanja,
- Otkrivanje, istraživanje i rješavanje zloupotreba u knjigovodstvu, računovodstvu i finansijskom izvještavanju vrši se putem forenzičkog računovodstva,
- Mogućnost sprječavanja i ranog otkrivanja zloupotreba uslovljena je obrazovanjem i uvođenjem forenzičkih računovođa .

1.4 Metode istraživanja

Za izradu ovog rada odabrane su sljedeće metode:

Induktivna i deduktivna metoda: Induktivna metoda podrazumijeva da se do zaključka o opštem sudu dolazi na osnovu posebnih ili pojedinačnih činjenica koje se obuhvataju dosljednom i sistematskom primjenom induktivnog načina zaključivanja. Deduktivna metoda služi u nauci posebno za objašnjavanje činjenica i zakona, zatim predviđanja budućih događaja, otkrivanju novih činjenica i zakona, provjeravanju hipoteza, te za naučno izlaganje. Induktivno-deduktivna metoda koristi se za objašnjenje utvrđenih te otkrivanje novih saznanja i novih zakonitosti za dokazivanje postavljenih teza, za provjeru hipoteza i naučnih istraživanja.

Metoda analize i sinteze: metoda analize podrazumijeva raščlanjivanje složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove, te izučavanje svakog dijela za sebe. Metoda sinteze, naspram postupku analize, predstavlja postupak naučnog istraživanja putem spajanja dijelova ili elemenata u cjelinu, u cilju donošenja zaključaka.

Statistička metoda, često zvana i naučna metoda zbog učestalog korištenja u naučno istraživačkom radu, kojom direktno saznajemo kvantitativnu (numeričku) određenost pojmova.

Istorijska metoda, nastoji na osnovu raznih dokumenata saznati sve što se dogodilo, kako se dogodilo, i zašto se dogodilo u prošlosti.

Metoda klasifikacije je sistematska i potpuna podjela opšteg pojma na posebne.

Metoda deskripcije predstavlja postupak opisivanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu.

Komparativna metoda je postupak uspoređivanja istih ili srodnih činjenica, pojava procesa i odnosa, te utvrđivanja njihovih sličnosti i intenziteta.

1.5 Struktura rada

Prvi dio rada je klasičan uvod sa isticanjem predmeta i cilja istraživanja, utvrđenih hipoteze rada, kao i korištenim naučnih metoda za izradu rada.

Drugi dio rada je „FORENZIČKO RAČUNOVODSTVO“ u kojem se objašnjava pojam forenzičkog računovodstva i poslovne forenzike, djelokrug primjene forenzičkog računovodstva. Takođe se daje definisanje forenzičkog računovode sa vrstama usluga koje obavlja, kao i načina i polja djelovanja, te predstavljaju analitičkim postupcima, metodama i tehnikama koje koristi u svojim istraživanjima.

U trećem dijelu rada „ZLOUPOTREBE U KNJIGOVODSTVU“ predstavlja se značaj i uloga knjigovodstva. Zatim mjere predostrožnosti protiv zloupotreba u knjigovodstvu, da bi poslije bile objašnjene zloupotrebe koje provode radnici i zloupotrebe koje provode vlasnici preduzeća.

Četvrti dio rada „ZLOUPOTREBE U RAČUNOVODSTVU“ u kojem se pored klasičnog računovodstva objašnjava korištenje kreativnog računovodstva, motiva i načina korištenja kreativnog računovodstva, te manipulacije u finansijskom izvještavanju.

Peti dio rada čini „ZAKONSKA REGULATIVA U BORBI PROTIV PREVARA“ kojom se objašnjava Sarbones-Oxley act, Američki zakon u borbi protiv prevara koji je poznat kao zakon o zaštiti investitora, te objašnjava domaće institucije u borbi protiv prevara kao i krovni krivični zakon.

Šesti dio rada je „NOVA RAČUNOVODSTVENA DIREKTIVA 2013/34 EU

Direktiva je značajna za dalji razvoj računovodstvene profesije, pojednostavljenja u finansijskom izvještavanju za mala preduzeća, te povećanja transparentnosti finansijskog izvještavanja. Poseban značaj direktive je zbog novog definisanja fer vrijednosti .

U sedmom dijelu rada izvodi se zaključak provedenih istraživanja i daju preporuke, a u osmom poglavlju navedena je literatura koja je korištena pri izradi rada.